

ZELFKAZENDE BURGERS IN GROOTSCHALIGE COMFORTZONE FRISO DE ZEEUW EN KIRSTEN VELDHIJZEN

De 'participatiesamenleving' is niet nieuw, maar terug van weggeweest. Het begrip werd in 1984 geïntroduceerd door de toenmalige minister van Welzijn en Cultuur, Elco Brinkman, in een CDA-rapport onder de titel 'Van verzorgingsstaat naar verzorgingsmaatschappij'. De kern van de boodschap is even simpel als juist: laat niet voor alles de overheid opdraaien, maar kijk wat mensen, al dan niet in onderlinge samenwerking, zelf kunnen regelen.

In de participatiesamenleving vormt de kleinschalige zelfvoorziening een apart hoofdstuk. Het gaat bijvoorbeeld om lokale energieopwekking, eigenhandig groenbeheer in de wijk, de buurtbus, het zelfbestuurde buurthuis, de autodeel-organisatie en collectief particulier opdrachtgeverschap in de woningbouw. Particuliere initiatieven rond publieke en (semi-)publieke taken nemen toe, dat is op zich prima. Want opeenvolgende crises legden genadeloos bloot dat groter niet altijd beter is. Het bracht ons instituties die 'too big to fail' zijn: mega-banken, dito zorginstellingen en woningcorporaties. Wanneer zij slagzij maken, resulteert dat in economische en maatschappelijke ontwrichting. Wij mogen de portemonnee trekken voor de reddingsacties. Dat het anders kan, bewijzen degenen die aan de keukentafel een dorpsonderneming starten, of met de buurt de zwembadexploitatie van de zwaar bezuinigende gemeente overnemen.

Toch volstaat louter positivisme niet. Het categorisch afwijzen van grootschalige organisatievormen is elitair; kleinschaligheid is vooral aantrekkelijk voor hen die zich dat kunnen permitteren. Het betreft bovendien kleinschaligheid binnen de grootschalige comfortzone. Ook de duurzaam zelfkazende burgers hechten aan internet, warm en koud stromend water en een parate brandweer. We leven steeds langer, in welvaart en welzijn, juist doordat we in anderhalve eeuw een vitale basisinfrastructuur hebben gebouwd. Die infrastructuur – water, stroom, internet, veiligheid, gezondheidszorg en voedselvoorziening – is grootschalig georganiseerd. Deze schaal heeft nadelen, maar stelt ons in staat om voorzieningen voor iedereen toegankelijk, betrouwbaar en betaalbaar te houden. Wat gebeurt er als zo'n kleinschalig collectief initiatief dat zich heeft ontworsteld aan de grootschaligheid,

vastloopt? Het hangt ervan af. Het groenbeheer kan de gemeente zonder al te veel extra kosten wel weer ter hand nemen. Maar de overheid als vluchtheuvel voor kapseizende maatschappelijke initiatieven lijkt niet wenselijk. De 'wat gaat de wethouder hieraan doen?-reflex' is nooit ver weg.

Onlangs strandde de financiering van een groot aantal energiecollectieven. De vermaledijde grote energieconcerns mochten te hulp schieten om de continuïteit in de stroomvoorziening te waarborgen. Op kosten van alle gebruikers en dankzij de grote semi-monopolist konden men weer geruisloos over op het grote net. Nog wel. Als taken 'voor het eggie' privaat worden, impliceert dat ondernemen voor eigen rekening en risico, niet van twee walletjes eten.

Het geloof in klein-is-fijn neemt hier en daar ideologische en religieuze vormen aan. Vooral de fanatieke vleugels van de duurzaamheidsbeweging hebben hier een handje van, onder het mom van 'transitie'. De hogepriesters van de Kantelkerk willen ons doen geloven dat het antwoord op de opeenvolgende crises en het maatschappelijk onbehagen een alles omverwerpende 'kanteling' is. Wij moeten ons omturmen naar kleinschalige, autarkische gemeenschappen.

Nog een ander voorbeeld. Alle overheden omarmen collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) in de woningbouw. Niks mis mee, mits geplaatst in de juiste dimensies: een aandeel van 10% van de totale woningproductie; een aandeel dat de afgelopen jaren niet toeneemt. De stevige (subsidie-)bijdragen van de overheid voor de intensieve begeleiding hiervan vragen om een scherpe afweging van kosten en baten. Maar uitspraken van de ideologen dat zelfbouwers een 'ultieme culturele daad in zelfbeschikking' verrichten, doet vermoeden dat ook hier de Kantelkerk wortel heeft geschoten. Meer dan 70% van het particulier opdrachtgeverschap betreft catalogusbouw; een leuk weetje in dit verband.

Prof. mr. Friso de Zeeuw, directeur Nieuwe Markten Bouwfonds Ontwikkeling en praktijkhoogleraar Gebiedsontwikkeling TU Delft, met medewerking van Kirsten Veldhuijzen MSc.